

דוח מבקר המדינה 61 לשנת 2010 ולחשבונות שנת הכספים 2009 הוא דוח רחב יריעה הכולל 61 פרקים. כמו קודמיו בשנים האחרונות משקף דוח זה את הטמעת עקרונות הביקורת שאומצו במשרד מבקר המדינה: ביקורת בזמן אמת, פרסום שמות והטלת אחריות אישית, ומעקב אחר תיקון הליקויים. מדיניות זו מוכיחה את עצמה מדי יום ביומו בביצוע תהליכי בדיקה וביקורת בצורה יסודית, מקצועית והוגנת ובפרסומם של דוחות ביקורת ברורים, אפקטיביים ורלוונטיים, אשר יורדים לשורשן של תופעות.

בדוח זה ניתן דגש מיוחד לביקורות מערכתיות בנושאים בעלי השלכות לאומיות רחבות שעל הטיפול בהם מופקדים כמה משרדי ממשלה ורשויות ציבוריות. אחד הנושאים הללו הוא הטיפול במחלוקות בין-משרדיות מתמשכות. ממצאי דוח זה מלמדים על אחת מבעיות המשילות הקשות של ממשלות ישראל לדורותיהן: קיומן של עשרות מחלוקות ממושכות בין משרדי ממשלה, שחלקן נמשכות שנים ארוכות, בלי שהגיעו לכלל פתרון. מחלוקות אלה פוגעות באזרחים, שכן הם אינם זוכים לקבל את השירותים שלהם הם זכאים, וגורמות נזקים כלכליים-מינהליים. לנוכח ממצאי הדוח נדרשים דיון מעמיק של הממשלה וקבלת החלטה על הסדרת הליך ליישוב מחלוקות בין-משרדיות, הגורמות לציבור נזקים ניכרים, ישירים ועקיפים.

נושא חשוב נוסף שזוכה לטיפול בדוח זה הוא ועדות איתור בשירות הציבורי. נמצא, כי במשך עשור של פעילות של ועדות איתור לא קבעו נציבות שירות המדינה ומשרד המשפטים אמות מידה מפורטות לקביעה אילו משרות בשירות המדינה יאוישו בדרך זו, ולא בחנו באופן שיטתי מה הן המשרות המתאימות לכך. שימוש לא מבוקר ולא מידתי במנגנון של ועדות האיתור והחלתו על משרות נוספות ללא הסדרה כוללת חותרים תחת עקרונות היסוד של שיטת המינויים הקבועה בחוק, שכן פירושה שינוי דרך המלך שנקבעה למינויים בשירות הציבורי - מינוי באמצעות מכרז פומבי - באופן העוקף את החקיקה.

תשומת לב מיוחדת מקדיש משרד מבקר המדינה להכנת דוחות הנוגעים לאוכלוסיות חלשות, אשר קשה להן יותר לעמוד על זכויותיהן, ולעתים אין מי שיהיה להן לפה. כתוצאה מהעלייה בתוחלת החיים מהווים הקשישים בישראל כ-10% מאוכלוסיית המדינה. חלקם סובלים מבעיות בריאות ומירידה בתפקוד הפיזי, האינטלקטואלי והנפשי, חלקם זקוקים להשגחה בכל שעות היממה ולעזרה בפעולות היום יום, וחלקם זקוקים לשירותי בריאות בקהילה ובבתי חולים. בדוח זה קובצו יחדיו פרקים העוסקים בכמה היבטים חשובים של הטיפול בצורכי הקשישים: הקשיש בקהילה - טיפולי בית שמספקות קופות החולים לקשישים; טיפול מרובה תרופות לקשישים; מצוקת האשפוז במחלקות הפנימיות בבתי חולים כלליים; מתן שירותי סיעוד לקשישים בקהילה; ועובדים זרים בתחום הסיעוד. הדוח מצביע על ליקויים משמעותיים בטיפול המדינה בנושאים אלה. חובתה של המדינה לפעול בתחום זה בהקדם ולשפר באופן משמעותי את הטיפול באוכלוסיית הקשישים. אשר למצוקת האשפוז הקשה בבתי החולים - עקב חשיבותו הרבה של הנושא והשפעתו על חולים רבים, בעיקר קשישים, מצא לנכון משרד מבקר המדינה להציג, באופן חריג, את הסוגיות העקרוניות לפני ראש הממשלה, המכהן גם כשר הבריאות, ולפני סגן שר הבריאות ושר האוצר, כבר בחודש יולי 2010, עוד קודם סיום עבודת הביקורת, על מנת שניתן יהיה לנקוט צעדים דחופים למציאת פתרונות בסוגיה חשובה זו שיש לה השפעה על חיי אדם היכולת להציל חיים.

בכמה תחומים נוספים נבדקו כמה נושאים אחדים המקובצים יחדיו. בתחום ההגרלות וההימורים נבדקו שלושה נושאים: הגרלות מפעל הפיס - ארגון, פיקוח ובקרה; מועדוני מנויים על הגרלות; והימורים בלתי חוקיים המתקיימים באמצעות האינטרנט. בתחום גופי השידור הציבורי נבדקו שני נושאים: ענייני מינהל ברשות השידור והיבטים בפעילותה של הרשות השנייה לטלוויזיה ולרדיו.

תחום חשוב נוסף שבו עוסקים כמה פרקים הוא פעילותה של רשות המסים בישראל: גביית חובות מס; הליך גילוי מרצון ברשות המסים; מיסוי מוסדות ציבוריים ומוסדות ללא כוונת רווח; מינויים ומכרזים ברשות המסים ומיסוי יבוא עגלים. הדוחות מצביעים על ליקויים משמעותיים בנושאים שונים הקשורים לפעילותה של רשות המסים, ויש לפעול בהקדם לתקנם.

משרד מבקר המדינה מחויב להגנת הסביבה, הנוגעת לאיכות חייהם של כל תושבי המדינה. מחויבות זו באה לידי ביטוי משמעותי בדוחות המשרד בשנים האחרונות וגם בדוח זה, הכולל פרק חשוב שעניינו הבנייה הירוקה, ופרק נוסף המביא ממצאי מעקב בנושא פעולות אכיפה בתחומי הגנת הסביבה. מדוח זה עולה, כי למרות פעולות שננקטו, עדיין יש לשפר במידה ניכרת את הליך האכיפה במשרד להגנת הסביבה על מנת להביא לשיפור מהותי באיכות הסביבה בישראל.

בדוח נכללים גם כמה פרקים העוסקים במערכת הביטחון, והם משלימים את קובץ הפרקים שנכלל בדוח שנתי 61א, אשר עסק כולו בביקורת על מערכת הביטחון: מחקר ההיסטוריה הצבאית והביטחונית בצה"ל ובמשרד הביטחון; מערכות שליטה ובקרה בפיקוד העורף ובדיקת עסקה לרכש, אחזקה ופיתוח של מכשירים בתחום מסוים.

בדוח זה נכללות גם שתי חוות דעת שהוכנו על פי בקשת הוועדה לענייני ביקורת המדינה של הכנסת, לפי סעיף 21 לחוק מבקר המדינה, התשי"ח-1958 [נוסח משולב]. האחת עניינה מניעת אבדנות של אסירים ועצורים. השנייה עוסקת בסוגיית העבודות בהר הבית. יש לציין, כי חלקים מחוות דעת זו לא יונחו על שולחן הכנסת ולא יפורסמו, על פי החלטתה של ועדת משנה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה של הכנסת, בהתאם להוראות סעיף 17 לחוק מבקר המדינה, התשי"ח-1958 [נוסח משולב].

כחלק ממדיניות משרד מבקר המדינה בשנים האחרונות מושם דגש מיוחד על מעקב אחר תיקון ליקויים שהועלו בדוחות קודמים. גם בדוח זה מובאים ממצאי ביקורות מעקב שנעשו בעקבות דוחות ביקורת קודמים בנושאים חשובים. נציין, בהקשר זה, כי הוקם אגף מיוחד במשרד מבקר המדינה שייעודו הוא מעקב אחר תיקון הליקויים שהועלו בדוחות הביקורת. עוד נזכיר, כי בכנסת התקבל תיקון 44 לחוק מבקר המדינה, התשי"ח-1958 [נוסח משולב], אשר על פיו, אם עובד בגוף מבוקר לא קיים את שהוטל עליו על פי דוחות הביקורת, ללא הצדק סביר, יהווה הדבר עבירת משמעת לפי הדין המשמעותי החל באותו גוף מבוקר. חקיקה זו מחזקת במידה משמעותית את האפקטיביות של דוחות מבקר המדינה.

דוח רחב יריעה זה מקיף ב-61 פרקיו נושאים רבים ומגוונים, אשר יש בהם כדי להשפיע על חייו של כל אזרח במדינה. הכנתו הצריכה מאמץ רב של עובדי משרד מבקר המדינה, אשר עמלו על הכנתו בקפדנות, ביסודיות ובמקצועיות, כנדרש. חובתם של הגופים המבוקרים היא לפעול בדרך מהירה ויעילה לתיקון הליקויים שהועלו בדוח זה על מנת לקדם את השירות הציבורי בישראל. חלילה לנו, שמא תתאמת כלפינו האמרה: "הכלבים נובחים והשיירה עוברת".

מיכה לינדנשטראוס, שופט (בדימ')

מבקר המדינה

ונציב תלונות הציבור

ירושלים, אייר התשע"א

מאי 2011